

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collegium Universi Juris Canonici

Engel, Ludwig
Salisburgi, 1693

Tit. 1. De Sponsalibus & Matrimoniis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61596](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61596)

LIBER IV. DECRETALIUM. TITULUS I.

De Sponsalibus & Matrimoniis.

T hæc materia ob quotidiana-
nam causam circa eam emer-
gentiam scitu maximè neces-
saria innotescat, nonnihil ex-
plicatius eam tractabimus, iis

tamen, quæ in particularibus titulis infra
notantur, eò reservatis. Incipiendo igitur
ab his, quæ præcedunt matrimoni-
um, fit

§. I.

De Differentia inter Sponsalia, Matrimonium, Conjugium, & Nuptias.

S U M M A R I A.

- 1. Quid & quotuplicia sint sponsalia?
- 2. Disputatio de quibusdam verbis contrahentium, an importent sponsalia vel Matrimonium, hodie inuito.
- 3. Matrimonium quid & quotuplex?
- 4. Quid Matrimonium legitimum?
- 5. Quid ratum?
- 6. Quid consummatum?
- 7. Quid sit conjugium?
- 8. Quid nuptiæ?

Hæc nomina in jure nostro aliquando
promiscuè sumuntur, & tamen in
propriis terminis inter se differunt.

Igitur *Sponsalia* à spondendo seu pro-
mittendo dicta sunt & alia sponsalia *de fu-
turo*, alia *de presenti* nuncupantur. *Spon-
salia de futuro* sunt promissio futuri ma-
trimonii, quæ fit per verba futuri temporis,
ut: *ducam te in uxorem*: Sponsalia *verò de
presenti* sunt ipse contractus matrimonialis
per verba presentis temporis initus, ut: *ac-
cipio te in meam uxorem*, quibus verbis im-
plicitè mutua cohabitatio, amor conjugalis,
& traditio corporum spondetur, ac idcirco
sponsalia appellantur.

Fuit quidem olim de quibusdam verbis
disputatio, an importarent consensum de
presenti, vel de futuro, ut si dictum erat:
velo te habere in uxorem cujus contro-

versæ decisio principaliter ex circumstantiis
& mente contrahentium desumebatur, an
scilicet voluerint sponsalia, vel matrimoni-
um contrahere? sed hodie, quando post Con-
cilium Tridentinum *sess. 24. de Reformati-
one Matrim. c. 1.* nullum matrimonium
sine Parocho & testibus contrahi potest, æ-
que ex generali Ecclesiæ ritu in ipso templo
ambo contrahentes ideò conveniunt, ut non
sponsalia *de futuro*, sed ipsum matrimoni-
um per verba cathégorica interrogante Pa-
rocho contrahant, vix ampliùs controver-
siæ hujus videtur esse utilitas.

Matrimonium definitur in §. 1. *Instit. 3
de Patria potest.* quòd sit legitima viri &
mulieris conjunctio individuam vitæ socie-
tatem continens. Dividitur in *Matrimo-
nium legitimum, ratum, & consum-
matum.*

Legitimum

LIBER

- 4 *Legitimum* quamvis omne matrimonium dici possit, quod à jure improbatum non est, in specie tamen illud dicitur, quod inter infideles contrahitur, & in solo legitimo ac naturali consensu consistit, nec Ecclesie ratificationem habet, nec Sacramentum est.
- 5 *Ratum* illud propriè appellatur, quod per verba de presenti contractum ab Ecclesia approbatum est, & rationem Sacramenti habet, cui tamen necdum accessit carnalis copula, de quo matrimonio accipienda est regula, *l. nuptias. 30. ff. de R. J. quòd nuptias non concubitus, sed consensus faciat.*
- 6 *Consummatum* denique illud vocatur, quod per concubitus & carnalem copulam præcedente legitimo consensu de presenti completum & consummatum est. Notanter dico, debere consensum legitimum seu matrimonium ratum præcedere: nam si copula habeatur ante contractum matrimoniale, ex ea non inducitur matrimonii consummatio, quia quod non est, consummari non potest, sed ante contractum matrimoniale non est matrimonium, ergò &c. Erit proinde talis copula merè fornicaria, nec indissolubilitatem aliòsque effectus matrimonii consummati (de quibus *in tit. de Conversione conjugatorum*) operabitur.
- 7 *Conjugium* autem dicitur à conjunctione; & omne quidem matrimonium conjugium dici potest, non tamen vice versà omne conjugium matrimonium, si in rigore loquamur, nam matrimonium à præcipuo fine, qui est prolis generatio, nomen accepit, mulier enim nubit, ut fiat mater, inquit Gloss. *in §. 1. Instit. de Patria potest.* quare si senes, qui extra spem prolis sunt, nuptias contrahant, talis contractus conjugium potius, quàm matrimonium appellabitur.
- 8 *Nuptie* demùm inde dictæ sunt, quòd olim puellæ pudoris gratiâ se obnubarent, seu faciem velarent, dum viris dabantur.

c. nec illud. 8. causa 30. q. 1. Inde licentia & matrimonium in jure plebiscite confundantur, ut *dot. tit. ff. de Nuptiar.* tamen etiam hodie *nuptiarum* nomine propriè illa solemnitas, & pompa eterna magis, quàm contractus ipse matrimonialis intelligitur, quo sensu temporibus ventis & Quadragesima nuptie prohibentur, id est, pompa nuptialis, non vero matrimonialis contractus, si absque libertate privatim ex causa instituantur, *cap. de Feriis.*

§. II.

Quomodo contrahantur Sponsalia de futuro?

SUMMARIUM.

1. *Definitio Sponsalium.*
2. *Ad contrahenda requiritur mutui consensus, & tem implicitum.*
3. *Promissio gratuita non constituit sponsalia.*
4. *Sponsalia inter absentes contrahi possunt per vas vel Procuratorem.*
5. *Procurator ad Sponsalia & Procurator ad dotem per tria differunt.*
6. *Parochus & testes non sunt de substantia, sed de probatione Sponsalium.*
7. *De Arrha vel pena an Sponsalia addi possint.*
8. *Circumstantie indicant quomodo Sponsalia vel simplex acceptatio constituant Sponsalia.*
9. *Simplex promissio ante revocationem ferre videtur.*
10. *Promittens matrimonium amicum Tanti habetibus mandatum obligatur, si in manu, non in scriptis datur.*
11. *Ferrea, nullam aliam ducam nisi repudiasset.*
12. *Partem resistentem potest compelli Ecclesia.*
13. *Virginem sibi promissione seculari tenetur inducere.*
14. *Notabiliter eminentiori status sita (sicut si Clericis & sacerdotibus) promittens, potest se removere pecuniaria compensante.*

Jurisconsultus in *l. 1. ff. de Sponsalium* definit sponsalia, quòd sint: *re promissio futurarum nuptiarum, ubi pro certo tenendum est. l. Ad Sponsalia*

constitucada necessariò requiri mutuum & reciprocum consensum viri & foeminae fuerit iuribus nuptiis: nec sufficere, si tantum pars promittat sine repromissione saltem implicata alterius: nec ex promissione unius alteri quæri obligationem, nisi & ipsa promittat; quia promittens non censetur se aliter obligare, quàm secundum naturam sponsalium, & sub tacita conditione, si etiam altera pars promittat.

Potest quidem aliquando fieri promissio ex una parte alteri *merè gratuita*, & sine conditione repromissionis, ut si dives aliquis pecunie sibi in gravi morbo fideliter servienti pro remuneratione promittat matrimonium, cum utique in ipso sit potestate, vel simpliciter, vel sub conditione se obligare, cum modo constet de hac sua voluntate & foemina non renuat, sed saltem tacendo acceptet talem promissionem. Interim tamen ista promissio gratuita non habebit vim & effectum Sponsalium; unde si foemina ex sua parte etiam post acceptatam promissionem non contrahere matrimonium, ad id compelli non poterit: huius tantum habuit virum sibi obligatum, ipsa verò defectu repromissionis obligata non fuit, sicut si donationem aliquam merè gratuitam acceptasset. Item ex tali promissione non nascetur impedimentum *publica honestatis*, sicut ex sponsalibus, quo minus mortuæ foeminae, cui promissio facta est, soror ejus à viro promittente in uxorem, vel e contra mortuo viro ejus frater foemina in matrimonium accipi possit.

Certum est II. Sponsalia non tantum inter presentes, sed etiam absentes contrahi posse, scilicet per literas vel Procuratorem: tam ad sponsalia non requiritur simultaneus formaliter consensus, sed sufficit, si is, qui prius consensit, in hac sua voluntate perseveret, usque dum etiam altera pars vicissim consentiat, prout id universim in aliis quocumque

contractibus, ut emptione, locatione &c. procedit & textus sunt in *l. ult. ff. de Contrahenda empt. c. final. de Procur. in 6.* Verùm Procurator, qui ad sponsalia vel matrimonium contrahendum, & ille, qui ad alios contractus ineundos destinatur, in tribus notabiliter differunt. I. Ut Procurator ex aliis contractibus dominum obligare possit, sufficit, si *generale* mandatum habeat, omnia loco domini peragendi, vel Procurator *cum libera* administratione constitutus sit, *l. Procurator 58. c. seq. ff. de Procurator.* sed sponsalia vel matrimonium Procurator aliter contrahere non poterit, quàm si hoc ei nominatim & *in specie* demandatum sit, *dict. cap. ult. de Procurat. in 6.* II. Procurator ad alia negotia constitutus ea per se tractare non tenetur, sed potest alium substituere, non verò procurator ad sponsalia vel matrimonium contrahendum; cum enim causa matrimonialis maximi sit præjudicii, ad hanc tractandam persona industriè electa censetur, & consequenter sine voluntate principalis alteri committi non poterit. Quod tamen etiam ad alia negotia valde ardua propter eandem rationem præjudicii extendit Menochius *de Præsumptionibus. lib. 2. pr. sumptione 58.* III. Demum in alite causis, si principalis mandatum Procuratoris revocet in ejus absentia, Procurator adhuc valide procedet, usque dum sibi de ista revocatione innotescat, *Clement. un. de Renuntiatione l. Si mandem. 15. ff. Mandati.* Ac verò Procurator sponsalium vel matrimonii etiam in absentia revocari potest, ita, ut si dominus interim poeniteat, & coram protelatur, se nolle consentire in actum à Procuratore gerendum, Procurator invalide contrahat, licet hujus revocationis ignarus sit, quod pro majore matrimonii libertate ita constitutum est *in d. c. ultimo. de Procurat. in 6.*

Nnn nn

Certum

6 Certum est III. Ad sponsalia de futuro præter consensum mutuum nullam aliam solemnitatem requiri, adeoque etiam sine Parocho & testibus inita valere. Imò in sponsalibus Parochus non facile interesse debet, ne in ipsius præsentia partes non tantum sponsalia, sed ipsum etiam matrimonium cum aliorum præiudicio contrahant; nam in præsentia parochi & testium etiam extra Ecclesiam & Parochi invito matrimonium contrahi posse, suo loco dicemus. Interim ad futuram probationem, si fortè alterutra pars sponsalia negare vellet, utique consultum erit, vel testes adhibere, vel scripturam desuper conficere.

7 Certum est IV. ad libertatem matrimonij retinendam in iure statutum esse, ut sponsalibus *pæna* non adjiciatur, adeoque non valere tale pactum: Si mihi non nupseris, in pœnam centum florenos dabis. *cap. gemma 29. hoc tit. l. Tutia. 134. ff. de Verborum obligationibus. l. penult. in fine Cod. de Sponsalibus.* Sed non minus certum est, in contractibus sponsalium *arrhas* intervenire posse, scilicet annulum, pecuniam, vel aliquid simile, ita ut si ille, qui arrhas dedit, contractum non servet, arrhas amittat; si verò alter, qui accepit, resiliat, duplicatas reddere teneatur. *l. arrbis. 3. & d. l. penult. Cod. de Sponsalibus.* Cum autem inter *pœnam* & *arrhas* nulla in effectu videatur esse differentia, nisi quòd pœna tantum promittatur, arrhæ verò insuper tradantur, ideò in ratione differentia inter utramque assignanda omnes DD. laborant, & cum *Glof. in dict. c. gemma. Sanch. Lib. 1. de Matrim. disp. 35. n. 2. in fine. Laym. de Sponsalibus. cap. 1. n. 8.* exiltimant præter auctoritatem legis vix posse aliam convincentem rationem assignari, & ideò respondendum esse, *ex l. non omnium. 20. ff. de Legibus. quòd non omnium, quæ à majoribus nostris consti-*

tuta sunt, ratio reddi possit. Verum inclinemus miserum refugium *dict. l. non omnium.* ego soleo hanc interpretationem adhibere, videlicet, quòd non sit in obligatione circa sponsalia inter *pœnam* & *arrhas* differentia: sicut enim *arrhas* non duntur nec duplicata restituntur, si causa subit non servandi contractum, ut propter hæresim, aut fornicationem, ita ex desponsatis *d. l. penult. 3. bis. ibid. l. de Sponsalibus.* ita etiam non obligat *pœna* si ex justa causa à contractu discedat. Et contra sicut *arrhas* debentur, si violenter fiat absque justa causa, ita etiam *pœna* quòd posterius, quamvis non omnia continent, putantes nullo casu stipulationis pœnæ valere, licet ex injusta causa contractus violetur: nihilominus contrarium probabilius defenditur cum ipso *Laym. d. n. 7. c. pæna* adjectio tantum prohibita est, ut libertas matrimonij impediatur, ut *pœna* tantum habeat illum sensum, ut violenter recedere à contractu, nisi ex causa rationabili, & à legibus approbata. Porro casus, quæ hæctenus tanquam *certa* præsumuntur, aliquot controversiæ occurrunt, nam

Dubitatur I. Cum ad principium *l. 1. §. dictum* sit, in sponsalibus non sufficere promissionem unius, sed necessarium esse repromissionem alterius saltem implicitam, quænam sit talis implicita repromissio, scilicet inducatur per solam taciturnitatem ejus, cui promissio facta est, an per expresse verbalem acceptationem, an per manifestam porrectionem, vel annulli acceptationem. *l. 1. Cum in dubio potius liberatio, quam obligatio inducenda sit, l. Arrianus. §. 1. de Oblig. & act.* ideò ex sola taciturnitate ejus, cui facta est promissio, ordinare non

consensu sponsalia, nisi de mente tacentis ex circumstantiis aliud colligi possit: nam licet *de Regula Juris in 6. Qui tacet, consentire videtur*, tamen statim subsequitur *aliter. Is qui tacet, non utique fatetur, sed nec negare videtur*. Quare dicendum est cum communiore Interpretum sententia, quod consensus ex taciturnitate non sit verus naturalis, sed tantum presumptus ex circumstantiis & modo agendi, quae presumptio in primis admittit probationem in contrarium, & deinde non habet locum in causis momenti, quia tacens videtur quidem consentire in sui favorem, non vero in maius sui praedictum, praeterquam in causis matrimonij, cum iura non soleant facile libertatem matrimonialem impedire. Hinc responderi potest brevius, quod tacens videtur consentire, in quantum est sibi favorabile, ut scilicet adhuc melius deliberare, & demum vel promittere vel abnegare possit, non vero ut mox se vicissim obligare & re-promittere intelligatur. *Gutierrez de Matrimo. cap. 3. n. 1. & 2.*

¶ II. Quod de taciturnitate diximus, non etiam probabiliter extendi posse ad simplicem acceptationem, vel gratiarum actionem, ut scilicet tantum in sui favorem & ad ulteriorem deliberationem censetur alter accepisse, vel gratias egisse, eo quod ob libertatis matrimonialis in dubio non sit facile obligatio inducenda, ut dicitur, & docet *Sanch. de Matrim. lib. 1. cap. 3. n. 3. & 5.* Interim hic praecipue ad circumstantias attendendum erit; nam si alium fuerit de sponsalibus hic & nunc contrahendis, v. g. in praesentia amicorum, nec altera pars petierit ulteriorem dilationem, vel alia verba aut signa dederit, ex quibus intentio non contrahendi sponsalia declarari potest, tunc etiam sola acceptatio absque expressa re-promissione sufficit. Ratio est,

quia promissio non potest aliter acceptari, quam quatenus facta est, sed praecise facta est, cum hac intentione hic & nunc contrahendi sponsalia, ergo hoc & non alio modo potuit acceptari. *Rosella & Sylvester in suis Summis Verbo Sponsalia. n. 1.*

¶ III. Si tractatus de sponsalibus vel matrimonio praecesserit, & mulier manum porrexerit, anulum vel alia dona acceptarit, censentur esse contracta, quia non tantum verbis, sed etiam signis iuxta communem hominum intellectum consentum aut promissionem importantibus sponsalia, sicut & alij contractus celebrari possunt; alias muti similes contractus inire non valerent. Deinde tacens censetur consentire etiam in sui praedictum & obligationem, quando praeter taciturnitatem alius actus positivus occurrit, ut notat *Panormit. in c. cum virum 12. de Regularibus. num. 3.* Sed haec ita, si tractatus de sponsalibus praecesserit: nam caeteroquin sola manus porrectio, vel annuli aut alterius rei donatio non est sufficiens signum, ex quo sponsalia convincantur, quia possunt haec & similia merae affectionis causa fieri. *Sanch. lib. 1. disput. 22. Dubitatur. II.* An is, qui promissionem matrimonij alteri fecit, possit hanc promissionem revocare, antequam altera pars acceptet, vel repromittat? ¶ cum *Gutierrez dicto. c. 3. num. 6.* omnem promissionem matrimonij regulariter & in dubio (aliud est, si expresse de promissione merè gratuita constat, de qua superius sub *Cerso 1.* diximus) censeri respectivam, atque habere in se tacitam conditionem, si pars altera statim repromiserit. Quare si haec repromissio secuta non fuerit, licet forte simplex acceptatio intervenerit, tunc deficiente conditione cessabit etiam obligatio ex parte promittentis, ac consequenter nihil impedit quo minus revocari possit; si tamen promittentis non sit. *Nan. n. 2.*

tens expressè non revocaverit, censetur adhuc in sua voluntate & promissione persistere; ac alteri morâ deliberandi concedere.

Accedit, quòd promissio unius partis sit mera pollicitatio (est enim pollicitatio solius offerentis promissio) de cuius natura est, ut ante acceptationem partis alterius liberè revocari possit, ut *oto tit. ff. de Pollicit. traditur.*

Nec obstat, quòd de jure Canonico in *c. 1. §. 3. de Pactis.* omne promissum jubetur impleri, ex quo textu quidam concludunt, pollicitationem de jure Canonico revocari non posse, non obstat, inquam; quia textus accipiendus est de promissione acceptatâ, quæ sit purè, non verò de simplici pollicitatione, aut illâ promissione, quæ sit sub tacitâ repromissionis conditione.

Dubitatur. III. An statim irrevocabiliter obligetur, qui v. g. coram amicis vel consanguineis Titia ipsâ absente se resolvit, quòd velit cum eâ matrimonium inire?

R. Non esse in primis dubitandum, si dicti amici vel consanguinei mandatum habuerint à Titia, ut suo nomine contraherent sponsalia, promittentem irrevocabiliter obligari: quia nihil interest, an quis cum principali vel ejus procuratore contrahat, at verò si consanguinei ignorante Titia ejus nomine contraxerint, puto promissionem non obligare, tanquam sponsalia vel pactum irrevocabile, sed tantum ut pollicitationem absenti factam, quæ ante principalis personæ acceptationem adhuc revocari potest: quia de jure civili certum est, & de canonico non reperitur contrarium statutum, quòd stipulatio in favorem tertij facta non valeat, stipulationes enim ad hoc inventæ sunt, ait Imperator in *§. alteri. 19. Instit. de inutil. stipulat.* ut unusquisque sibi acquirat, quod suâ interest. Uterius etiam illud hic addo, quòd licet promittens

mandaverit consanguineis, ut promissionem suam absenti Titia inlincer, eorum consensum desuper requirant, nihilominus antequam Titia repromiserit, promissio in parte promittentis validè revocetur, quia consanguinei in hoc casu non sunt plures, quam procuratores ad contrahendum cum Titia destinati, Procuratorem verò non sufficit matrimonij etiam in absentia revocari posse, jam alibi *ex c. ultimo. de Procurat. in 6. notavimus.*

Dubitatur IV. An sponsalia contrahi intelligantur, si quis per verba negationis dixerit: *nullam aliam ducam nisi te.* Affirmat Menoch de *Præsumptio lib. 1. præsumpt. 3. num. 8.* cum Abbate dicitur, quali prædicta verba simpliciter habent hunc sensum: *Te ducam in uxorem: non quòd paricula nisi,* quando sequitur negationem, importet affirmationem, ut cum Judæi dixerunt: *Non habemas Regem, nisi Casarem,* sensus erat, *Cæsar est noster Rex.* Verùm ego in dubio, quando agitur de valore sponsalium (secus, quando agitur de valore matrimonij jam contracti, pro quo in dubio magis responderetur, ut evitetur scandalum separationis & diuturnam cohabitationem, *c. ult. de Sententiâ §. re judicatâ*) plerumque soleo pro favore libertatis matrimonij inclinare; tum quòd in dubio non sit inducenda obligatio, *diel. L. Arrant. 47.* tum quòd matrimonia consilia solent difficiles exitus habere, *cap. requiritur. 16. hoc tit.* Unde ad nostram præsumptionem existimo dicta verba & pactum nisi in pactis & promissionibus habere sensum conditionatum in hunc modum: *quam ducturus sum, tunc te ducam, si non aliam; quemadmodum si dicam: tibi domum vendam nisi tibi. Interim non Ratem inferitur, quòd velim hic & nunc matrimonium contrahere, & promittere.*

domum vendere, cum possim ab omni veni-
tione vel matrimonio abstinere: optimus
textus in *L. si sterilis 21. §. sed et ff. de
Sponsalibus empti.* nisi tamen ex adjunctis
circumstantijs alia possit colligi intentio
promittentis, quod revera voluntas ejus fue-
rit, sponsaliter contrahere, cum non intentio
verbis, sed verba intentioni accommodari
debeant, *secundo 41. de Apellat. Covar.
de Matrimon. p. 2. c. 4. num. 3.*

Dubitat. V. An sponsalibus valide
contractis, si altera pars nolit contractum
servare, debeat à judice Ecclesiastico com-
pelli? Rationem dubitandi facit dict. *c. re-
pulsio. 17. b. 2.* ubi Pontifex eam, quæ
sponsa etiam sponsalia contraxit, & nubere
recusavit, monendam potius ait, quam cogendam,
cum coactiones difficiles sæpe lo-
canti exitus habere. *¶* Juri conforme & in
praxi ubique receptum esse, ut pars illa, quæ
aliquæ causâ legitimâ à sponsalibus resilit,
per censuras ecclesiasticas, excommunicacionem,
aliâque opportuna remedia ad con-
trahendum matrimonium cogatur, idque
probat, *ex cap. ex literis. 10. b. tit. 8.
ex cap. 1. de Præstis.* aliâs haud dubiè fru-
stra longus & partibus valdè dispendiosus
processus in judiciis super contractis sponsa-
libus admitteretur. Textum verò in dict.
cap. requisivit. DD. communiter interpre-
tantur, si tanta sit animorum aversio inter
illos desponsatos, ut judex periculosum ma-
trimonium prudenter timere possit, & pars
malitè censuras & omnia perferre, quam
matrimonium contrahere, tunc enim præ-
stat minus malum violatæ promissionis per-
mittere, ut majus malum coacti matrimo-
nij evitetur. *Laym de Sponsalibus. cap. 1. n. 4.*

Dubitat. VI. An is, qui fido animo
feminae promisit matrimonium, tantum ut
ad peccatum induceret, teneatur eam in u-
xorem habere, si non ob consensum, sal-

tem ad compensationem fraudis & corrup-
tionis? *¶* *¶* Si quis sub fictâ promissione
matrimonij corrupit virginem ex commu-
niori DD. sententiâ, quam allegat & sequi-
tur Sanch. *d. l. disput. 10. num. 3.* tenebitur
eam ducere etiam in conscientia, nec suffi-
ciet illatam injuriam pecuniâ compensare,
nisi femina ultroneè acceptare velit. Hæc
conclusio probatur textu & ratione. Textu
quidem *ex cap. 1. de Adulterijs & Stupro.*
quod desumptum est *ex lib. Exodi. cap. 22.
v. 16.* ubi hæc verba leguntur: *Siquis se-
duxerit virginem, dormieritque cum
eâ, dotabit eam & habebit uxorem.* Ratione
verò probatur, quia justitia commu-
tativa non tantum petit reddi æquale, sed ut
idem reddatur ex justitiâ debitum; ut si
quis equum furatus sit, non sufficit reddere
pecuniâ, cum aliud pro alio invito credi-
tori reddi non possit, *L. 2. §. 1. ff. de Rebus
creditis,* sed hic ex justitiâ tenebatur habe-
re consensum in matrimonium, quando al-
tera pars vicissim verè consensit, & insuper
corpus suum tradidit, ergo cum possit re-
stituere adhibendo dictum consensum, tene-
bitur ad id, & non satisfaciet præstando
aliud.

Porro, quia hæc ratio non tantum in vir-
gine, sed generaliter de quavis femina eti-
am corruptâ probare videatur, ideo non pau-
ci existimant, idem juris etiam in corruptâ
procedere. Alij tamen satis probabiliter a-
junt in corruptâ sufficere, si injuria illata pe-
cuniâ arbitrio prudentis viri taxandâ com-
pensetur, eò quod ducere corruptam, ubi
nulla vera promissio præcessit, non sit æqua-
lis compensatio copulæ cum illa habitæ,
sed aliquid notabiliter excessivum. Nisi ta-
men esset vidua bonæ famæ, infamiamque
ex copulâ contraheret, ob quam aliud ma-
trimonium facile invenire non posset, tunc
enim prior sententiâ valdè probabilis tenen-
da foret, quia damnum illatum non posset
alio

alio modo ad aequalitatem reduci, quam per matrimonium. In dubio autem puella virgo praesumitur, sicut virgo nascitur, & neganti puellam virginem fuisse incumbit onus probandi. Panorm. & Barb. in d. c. 1. de Adulteris.

1.4. *Dubatur VII.* An si fictè promittens sit in multo digniori conditione & statu constitutus, quam virgo decepta, teneatur eam ducere, vel possit compensationem pecuniariam facere, & dotem constituere? Valde probabilis est sententia, sufficere pecuniariam compensationem, quia promittens non tenetur eam ducere ratione promissionis, quae ex supposito tantum fuit ficta, & invalida: nec etiam ratione iustitiae, cum iustitia non obliget ad restituendum plus, quam damnum aestimetur, sed damnum corruptionis non aestimatur tanti, quanti, si vir debeat ducere suo statu notabiliter indignam, ergo &c. Notanter autem loquor de ficta promissione: nam si quis verè & scilicet promiserit matrimonium foeminae minus digna, maximè accedente defloratione, tenebitur eam ducere si aliud grave scandalum vel damnum inde non oriatur, cum enim sit dominus rei suae, & sciverit conditionem alterius, censetur voluisse libere cedere juri suo, & nihil de excessu suae conditionis praetendere. Videatur Sanch. dict. disp. 10. & disp. 14. Demum in foro externo non creditur dicenti, se ficto tantum animo promississe matrimonium, quia interna intentio ex actu externo praesumitur, l. 1. Cod. Ad legem Corneliam de Sicariis & l. 5. Cod. de l. jurijs. nisi alia indicia pro se allegare possit. v. gr. quod prius hunc fictum animum coram amicis declaraverit, ita ut his ac alijs nonnullis indicijs concurrentibus in supponendum ulterioris probationis iuramentum praestare valeat.

Quibus modis dissolvantur Sponsalia?

SUMMARIUM.

1. Sponsalia dissolvantur mutuo consensu.
2. Etiam jurata.
3. Sponsalia de futuro qualicumque situr per sponsalia de praesenti.
4. Matrimonium contra interdictum Ecclesiae vel ipsius contractum est quidem licitum sed non invalidum.
5. Sponsalia simpliciter de futuro non solvantur nisi sponsalia de futuro etiam jurata fuerint.
6. Sponsalia simpliciter de futuro non solvantur, sed matrimonium tantum solvitur.
7. Sponsalia per ingressum religionis quae non manentem in saeculo solvantur.
- 7.1. At non etiam per susceptionem ordinis monachum, aut votum simplex castitatis, nisi solvantur per votum regularitatis religionis.
9. Solvantur elapso termino praefixo nuptiarum.
10. Quae in 30 & 40 annis pari absentia captivitas solvantur super veniente nubente matris a parte non mutata.
12. Quando Judice Ecclesiastico sententia sit mutata.
13. Resolvuntur breviter argumenta contraria.

Varij modi sunt dissolvendi sponsalia, quos per ordinem referemus. Insuper etiam suas controversias quaestiones adhaerentes, itaque

Solvuntur I. Mutuo & animi ductu cap. 1. h. tit. quod enim solo consensu contractum est, contrario consensu iterum dissolvi potest, cum nihil tam naturale sit, quam unumquodque eo modo dissolvi, quo colligatum est. l. nihil. 33. ff. de Regul. Juris.

De sponsalibus juratis dubitant aliqui, si mutuo consensu dissolvi possint? id enim non videtur Gloff. in dict. cap. 2. in l. inducendi. h. t. argumento 2. ex litteris 10. eodem Verius tamen est idem in juratis sponsalibus procedere, quia juramentum non favorem hominis factum ab homine recipere potest, nec à Deo alter acceptatur, quia

ENGIT

quatenus ab homine, in cuius gratiam factum est, Barbof. *in dict. cap. 2. num. 6.* Nec obstat *cap. ex literis. h. iij.* quia non loquitur de consensu mutuo, sed tantum de consensu unius partis, altera parte invitâ, ac repugnante.

Dices: si sponsalia etiam jurata mutuo consensu liberè dissolvi possunt, quare ergo Pontifex *in dict. c. 2.* jubet desponsatos moveri, & induci, ut sibi fidem præstitam servent, & tantum ob metum majoris mali dissolutionem concedit? Responderi potest cum Innocent. & Panorm. Pontificem hoc præsumisse ad tollendum scandalum plebeiorum, qui fortè possent existimare per talem recessum à sponsalibus iuramentum violari, & perjurium committi.

¶ II. Sponsalia de futuro, etiam quibus copula carnalis accessit, solvuntur per sponsalia de presenti, sive matrimonium cum alia persona contractum tanquam per vinculum fortius, & quod rationem Sacramenti habet, *c. sicut. 22. h. iij.* sicut de jure civili re duobus venditâ præfertur is, cui in super. tradita est. *l. quoties. 15. Cod. de Rei vindicatione.* Interim hoc licitè & absque iniustitiâ peccato fieri non potest, & prior sponsa derelicta sponsum cum alia persona nuptias contrahentem ad interesse & compensationem ob violatam fidem utique convenire poterit: nam femina plerumque difficiliter nubunt, si jam semel cum alio sponsalia: & ita nimiam familiaritatem habuerint. Item si propter aliquod impedimentum dirimens irritum esset matrimonium, obligaret adhuc priora sponsalia, quia non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum, *c. non præstat. 52. de Recusis furis in 6.* Notanter autem dico per sponsalia de presenti solvi sponsalia de futuro: nam alia sponsalia de futuro instantibus primis non tantum illicita sunt sed etiâ invalida, *c. sicut. 22. & ibi Gloss. & DD. h. i.*

Quid si contra expressam prohibitionem 4
Episcopi vel Ecclesiæ matrimonium contractum sit; an validum erit? Ratio dubitandi desumitur, *ex c. 2. de Sponsa duorum.* ubi dicitur, *accepisti illam uxorem, quam aliter sibi desponsavit; dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima.* Item *ex c. penult. eodem tit.* ubi Episcopo datur potestas irritandi matrimonium contra interdictum Ecclesiæ celebratum. Nihilominus indubitata tenendum est, tale quidem matrimonium esse illicitum, sed non invalidum; quia matrimonium subsequens tanquam vinculum indissolubile, & Sacramentum annexum habeas semper dissolvit priora sponsalia de futuro, ut aperte decium est *in c. 1. & 2. de Matrim. contract. contra interdict. Eccl.* Ad text. priores. *ij.* Eos loqui de casu, quo prima sponsalia, super quibus lis pendeat, non erant de futuro, sed presenti, adeoque verum matrimonium: quia sponsalia de presenti nunquam solvuntur per alia sponsalia etiam de presenti. Aliquando tamen matrimonium pendente lite cum tertîa personâ contractum nullum redditur, si nimirum à summo Pontifice tale decretum impetratum fuerit, quo matrimonium pendente lite non tantum prohibeatur, sed etiam invalidetur; quia juxta superius dicta Summus Pontifex contractum matrimonialem certis ex causis quandoque irritare potest. Episcopus autem tale decretum dare non potest, nisi haberet ex speciali privilegio vel antiqua consuetudine, quia cum non sit supra jus, non potest abrogare cit. textus juris Canonici, in quibus matrimonium pendente lite cum tertio contractum validum dicitur.

Sed dubitatur, quid dicendum, si sponsalia prima tantum fuerint simpliciter contracta, secunda verò iuramento vel carnali copula confirmata? *ij.* Nihilominus pri-

ora sponsalia observanda, & secunda invalida esse: etenim iuramentum secundis sponsalibus adjectum fuit de re iniqua, & in praedictum tertium, scilicet prioris sponsae, consequenter non obligatorium, *c. eate. 22. & e. cum contingat. 28. in fine de Jurjurando. cap. non est obligatorium. 58. de Regulis juris in 6.* Similiter nec copula confirmare potest secunda sponsalia: licet enim ante Trident. sponsalia per copulam transferantur in verum matrimonium, & sic diremerint omnia alia sponsalia de futuro *c. is qui fidem. 30. hoc tit.* hodie tamen, quando matrimonium aliter contrahi non potest, quam coram Parocho & testibus, copula in sponsalibus merè fornicaria censetur, nec effectum aliquem juris habet. Si tamen posterior sponsa priorum sponsalium ignara per copulam deflorata esset, & inde magnum damnum & honoris jacturam pateretur, prior verò leviter tantum laederetur, tunc ex aequitate quaedam concedendum esset, ut potius cum secundâ, quam primâ matrimonium contraheretur, ut non improbabiler docet Sanch. *de Matrim. lib. 1. diff. 49. num. 6.* eò quòd prior sponsa teneatur modicum damnum sustinere ad evitandum proximi gravissimum.

Solvuntur Sponsalia III. si impedimentum aliquod dirimens, v. g. consanguinitas, affinitas vel aliud hujusmodi inter desponsatos detegatur. In modo probandi tale impedimentum notabilis differentia est inter matrimonium & sponsalia: nam matrimonium de facto contractum non dirimitur, nisi impedimentum plenè probetur, & in dubio potius pro matrimonio judicatur, cujus leparatio plerumque scandalosa est, *c. ultimo. de Sententia & re judicata.* At verò in sponsalibus de futuro, etiam sola fama, dictum unius testis, vel alia semiplena probatio de impedimento sufficit, ut sponsalia dis-

solvi possint & debeant: quia, cum agitur de peccati ac matrimonii nulliter contracti periculo, in dubio ex communi opinione DD. pronuntiatio & lententia tempore tutior est eligenda, & potius ab informis monio contrahendo abstinendum, *cap. piterera 12. hoc tit. c. super eo. 22. de Testibus. c. super eo. 2. de Consanguinitate & affinitate.*

IV. Dubitari non potest, quin peragendum in religionem Sponsalia dissolvantur, cum ipsum etiam matrimonium etiam per professionem religiosam dissolvi possit *ca. 100. tit. de Conversione conjugum apertum sit.* Nec obstat, quòd Pontifex *c. commissum 16. h. tit.* tutius est, quod is, qui sponsalia contraxit, prius non nuptet, atque matrimonium contrahat, & postea primum ante consummationem Religionem ingrediatur: quia Pontifex loquens de sponsalibus iuramento confirmatis, & non consultis iuramentum implere, non quod de praecepto, sed de consilio, ad evitandum scandalum plebeiorum, & ob reverentiam iuramenti Barbol. *in eod. c. 16. n. 1.* Verò circa hoc punctum aliqua controversia hinc

Dubitat ut I. An sponsalia solvantur solum ingressum in novitium, vel potius per professionem? R. Licet vinculum sacramentale matrimonii non dissolvatur, nisi per actuale professionem Religionis, & consuetudine saeculo remanens durante alterius nuptiatu aliud matrimonium contrahere non possit, ut in *Libello. de Privileg. Mon. Privileg. 33. n. 5.* tradidi. Probabilissimum tamen est, sponsalia de futuro ex parte nuptientis in saeculo statim dissolvi, dum ab aliud matrimonium intrat. Ratio est, quòd ingrediens monasterium hoc iuramentum sua parte renuntiat sponsalibus; cum enim

quod altera pars non censetur ad istum specialem casum se obligasse, ut tanto tempore expectare, & deinde sponsum, cui potest approbari, quod Religiosum habitum exuerit, & toties signa inconstantiae dederit, recipere teneatur. Dixi autem, quoad partem permanentem in saeculo solvi sponsalia, id est, illa pars ulterius sponsalia observare non teneatur; at verò ex parte ingredientis Monasterium non aliter solvuntur sponsalia, quam si secuta professione, quare si remanens in saeculo ulterò expectare, & regredientem in monasterio recipere velit, iste sic deserens Religionem matrimonium reculare non potest: quia per se factum non potuit jus alteri quaeritum auferre, nisi secuta professione. *Sylv. verb. Sponsalia. q. 10. casu. 2.*

Dubitat. II. An, sicut ingrediendo Religionem licet sponsalia dissolvere, ita etiam suscipiendo ordines Clericales? *q. Negativa.* quia privilegium dissolvendi matrimonium Religioni concessum est, quod profectio religio magis assimilatur morti naturali, nec extenditur ad ordines Clericales, ut dicitur in *Extr. avag. Antiqua de Voto ex voti redempt. & in tit. de Oblig. ad ratiocin. non ordinandis.* generaliter prohibetur, ne quis in praedictum alterius, cui aliqua obligatione adstrictus, ordinetur. Si vero de facto aliquis post sponsalia sacros Ordines suscepisset, matrimonium amplius contrahere non deberet, nec posset: quia sacros Ordines sunt impedimentum dirimens matrimonij. Interim talis ordinatus ex aequitate ratione rescire deberet damna & expensas sponsae, quas intuitu nuptiarum fecit, eademque expensarum restitutio secundum probabilior sententiam etiam ab ingrediente Monasterium fieri debet, *arg. L. precuriam. s. ff. de Condict. causa data &c.* & ne privilegium ingrediendi Religionem in nimis magnum alterius praedictum extendatur &c.

Dubitat. III. An non tantum per ipsum actuale ingressum, sed etiam per votum simplex ingrediendi vel servandi castitatem adhuc in saeculo emissum dirimantur sponsalia? De voto ingrediendi Religionem communis est sententia cum Nav. in *Manual. confess. c. 22. sub n. 27.* quod solvat sponsalia: cum enim sponsus liberè Religionem ingredi possit, consequenter etiam eam poterit vovere, & deinde vi talis voti ingredi, & sponsalia dissolvere tenebitur. Unam tamen insignem limitationem ponit Nav. *de Voto consil. 3.* nisi ex tali voto sponsa grave damnum ferat, ut quia spe matrimonij impraegnata est: tunc enim votum Religionis cum tanto damno alterius non esse gratum Deo, adeoque nec obligatorium existimat.

De voto simplici castitatis, quamvis dissentiant DD. illa tamen videtur probabilior opinio, per istud votum non dissolvi sponsalia, cum nec juramentum, nec votum in alterius praedictum obliget, proinde tale votum eatenus tantum obligabit ipsum voventem, quatenus id ex sua persona implere potest, ut scilicet contracto matrimonio debitum petere non audeat, sed tantum reddere, nisi legitimam dispensationem ab Episcopo impetraverit. Nav. *dict. loc. n. 27.* Sanch. *d. lib. 1. disp. 46.*

V. Si sponsalibus certum tempus & terminus contrahendi matrimonij sit adjectus, eo elapso, si matrimonium contractum non sit, solvuntur sponsalia, *c. sicut. 22. h. tit.* Quod est verum, & obinet, si tempus ad finiendam ipsam obligationem appositum & tanquam conditio adjectum sit; secus verò dicendum, si sponsalia purè contracta, & postea primum de die celebrandum nuptiarum conventum sit, tunc enim tempus non refertur ad obligationem, sed ad executionem, & quamvis elapsum sit, manebit tamen obli-

O o o o

obli-

obligatio sponsalium, prout idem accidit in aliis debitis & contractibus, si debitor conlucto tempore non solvat. Panorm. & DD. *in eod. c. sicut h. tit.*

10 VI. Si sponsus non habitâ licentiâ sponsæ longum iter & diuturnam absentiam faciat, liberum est sponsæ ad alias nuptias transire. *c. de illis, s. h. tit.* quantum autem debeat esse tempus absentiae, de iure quidem Canonico nihil expressum habetur, sed de iure Civili talis adhibetur distinctio, ut si sponsus absit ex causa necessaria, teneatur sponsa semper ipsius reditum expectare; si verò ex causa voluntaria, iustâ tamen & rationabili, sufficere expectare biennium, si sponsus absens moretur intra eandem Provinciam; triennium autem, si extra eandem Provinciam. Text. & Gloss. *in l. 2. Cod. de Sponsal.* Verùm licet plerique sentiant hac in parte id, quod in iure Canonico non est decisum, pendendum esse à civili, *arg. c. 1. de Novi operis nunt.* illa tamen moderatio adhibenda erit, ut iudex Ecclesiasticus non ita præcisè adstringatur termino Juris civilis, quin aliquando propter periculum incontinentiæ, aut alias iustas causas illum terminum abbreviare, & licentiâ ad alias nuptias transeundi sponsæ concedere possit, quia in causis spiritualibus, præsertim ubi de periculo animæ agitur, plus tribuendum est iudicis Ecclesiastici quam legis Civilis dispositioni, ut rectè etiam observat Laym. *de Spons. c. 2. n. 13.*

11 VII. Si post sponsalia alterutra pars cum aliqua persona extranea fornicetur, innocens poterit à sponsalibus resilire. Imò etiam sponso propter antecedentem fornicationem & corruptionem sponsæ, quam tempore contractorum sponsalium ignorabat, à sponsalibus recedere permittitur, non autem sponsæ propter antecedentem fornicationem sponsi; ex ea ratione differentiæ, quòd illud dedecus famæ corruptæ non similiter

astimetur in viro fornicationem committente ac in foemina, *c. quem admodum, & ibi DD. de Jurejurando.*

VIII. Denique solvi possunt sponsalia etiam jurata propter quamcumque notabilem & gravem mutationem superventam, quâ cognitâ sponsalia non fuerint contracta, v. g. si notabilis deformitas, notus contagiosus, fama vel honorum perditio, vel vis inimicitia inter consanguineos, vel fortassis opponuntur sponsalibus, vel sponsa de novo superveniat, vel prius ignorata tegatur, *d. c. quem admodum.* Sed hæc adnotanda sunt, primo, quòd in similibus sponsalia non solvantur ex parte, qui solvendorum sponsalium causa est tantum ex parte alterius, utpote in casu, in quo introductum est, ne mutatio interveniens sit ipsi nimis onerosa, promissa sponsus huic suo favori renuntiare, & non obstantè fornicatione, vel deformitate, sponsa nihilominus velit eam in uxorem non poterit id sponsa reculare. Secundo, sponsus cognitâ mutatione sponsalium, si non cognoverit, censetur tacite suo contractu nuntiare & sponsalia ratificasse.

Ultimò solet hic controverti, an solvenda sponsalia ob causas hæc immutabilitas iudicis Ecclesiastici sententia accusari debeat, vel an desponsati propriâ auctoritate à se invicem discedere possint? *de Sponsal. c. 2. n. 13.* Dissolvendi sponsalia sic certa & immutabilia in Jure, quam in factis, ita ut nec ex altera parte non possit, licet etiam iudicio Ecclesiastico à sponsalibus recedere, nisi contraria in aliqua Dicecesi constituta foret, ut rectè docet Sanchez *de Matr. c. 1. d. 69.* habent enim sponsalia conditionem, si notabilis mutatio non supervenerit, eâ ergo interveniente eo ipso obligatio sponsalium, & consequenter in aliis contractibus liber recessus est.

tr. Si tamen causa dissolvendi sponsalia occulta foret, & sponsalia publice contracta, tunc ad tollendum scandalum hominum iudicis auctoritas requireretur.

Ceterum nostrae conclusioni non obstant sent. contrarij *ex c. 3. de Divortis. cap. 1. causa 33. q. 2. c. 12. de Sponsatione impuberum*; quia vel loquuntur non de sponsalibus, sed de matrimonio, cujus separatio ordinariè scandalosa est, si absque iudicio Ecclesiæ fiat; vel de tali casu, ubi causa dissolutionis non est certa, & satis apertè manifestata. Si consuetudo sit in aliquo loco, ut inveniatur à sponsalibus sine præcitu Ordinarj recedi non possit, ea exinde rationabilis est, ut appareat, an dissolutis sponsalibus non remaneat impedimentum publicæ honestatis. Juxta ea, quæ inferius §. 6. dicimus.

§. IV.

De Errore circa contractum Matrimonii.

SUMMARIÀ.

1. Error alius in Persona, alius in qualitate.
 2. Error in qualitate non causat impedimentum, nisi in 3. casibus.
 3. Quævis dicatur error qualitatis redundare in errorem Personæ.
 4. Consensus vel dissensus habitualis nihil operatur.
 5. Ibidem, quod dolosa persuasio non irritet matrimonium, irritet tamen sponsalia.

Multa circa matrimonium contrahendum incidere possunt, quæ illud vitare solent, & IMPEDIMENTA dicuntur, de quibus infra Tit. XVI. singulariter agemus; hæc tamen præcipuè pertinent ex his tria, Error, Vis & Metus, & PUBLICA HONESTAS, circa Primum sciendum, quod

Error alius est in substantia seu persona, ut si putans se contrahere cum Berthâ contrahat eum Titia, &c. Alius in qualitate, v.

g. si putans se ducere divitem ducat pauperem.

Porro solus error in Persona causat impedimentum dirimens, non item error in qualitate, nisi in tribus casibus nimirum. I. Si qualitas deducatur in conditionem expressam, v. g. ducote, si sis dives, &c. conditio enim suspendit consensum, & dum deficit, etiam consensum, & consequenter contractum deficere facit. II. Si error qualitatis redundet in errorem personæ, si videlicet contrahens non tam habuerit respectum ad qualitatem, quam per ipsam qualitatem certam aliquam personam aliam & distinctam à præsentis sibi determinaverit, v. g. si volens contrahere cum primogenitâ Titii contrahat cum secundo genitâ, si nimirum non tam ipsam primogenituram, quam personam primogenitam consideret; vel si volens contrahere cum filia pulchra Titii, contrahat cum altera filia deformi non habendo respectum ad qualitatem pulchritudinis, quin potius ad ipsam personam, quam pulchritudo ab altera distinguit.

Sed quid si aliquis ita sit dispositus, ut tamen si sciret non esse illam, quam intendit, nihilominus contraheret: vel e contra si sciret non esse divitem vel nobilem, nullo modo contraheret, an his casibus valebit, aut dirimetur matrimonium? R. Talem dispositionem esse tantum consensum vel dissensum habituales, qui nec ad validandum, nec dirimendum matrimonium sufficit, antequam aliquis actualem consensum vel dissensum ponat, v. g. dicendo, aut deliberatè cogitando contraho cum ista, quamvis non sit Titia, quam intendo, vel non consentio in istam, nisi sit dives; unde licet sponsus ex falsa jactatione divitiarum sponsæ dolosè persuasus sit ad contrahendum matrimonium, tamen resilire non poterit, quia illa regula, quod dolus dans causam contractui

ctui bonæ fidei facit contractum nullum, *juxta l. Et eleganter. 7. ff. de Dolo.* locum quidem habet in alijs contractibus ordinarijs, ubi de rebus nostri Patrimonij agitur, ut in emptione, locatione & similibus: non autem in illis contractibus, qui traditione *sui ipsius* perficiuntur, ut in professione Religiosa, & matrimonio. *arg. c. dudum. 20. & c. parte. 14. de Convers. Conjug. Guttier. de Matrim. c. 9. n. 6.* Etenim in prioribus contractibus, cum omnia ex bonâ fide agi debeant, Juris interpretatione censetur subesse illa tacita conditio: *si ita est, ut dicitur &c.* at verò in posterioribus, cum regressio ex monasterio, sicut & separatio matrimonij sit scandalosa, idè professio & contractus matrimonij censentur fieri sine omni restrictione voluntatis, aut reservatione tacitæ Conditionis.

De Errore Conditionis servilis vide infra Tit. IX.

§. V.

De Vi & Metu.

SUMMARIÆ.

1. Differentia inter vim & metum.
2. Metus invalidat contractum matrimonialem.
3. Qui dicatur justus metus.
4. Metus reverentialis an sit justus.
5. Metus non incussus ad eliciendam obligationem, vel propria culpa causatus non est justus.

Quamvis *Vis & Metus* in proprijs terminis differant, eò quòd *vis* sit corporalis coactio de præsentia alicui illata, *metus* autem dicatur, mentis trepidatio instantis vel futuri periculi causâ, quia tamen utrobique tollitur libertas consentus, idè quòd in contractibus de *vi* dicitur, de *Metu* quoque ceteris paribus sentiendum est, *l. 1. & seqq. ff. Quod metus causâ.*

Porro ex communi sententiâ gesta ex metu regulariter ipso jure valent, sed tantùm per sententiam judicis rescinduntur, habeant

enim causam obligationis, scilicet contractum, cum etiam voluntas coacta sit voluntas, *l. si mulier. 21. §. penult. ff. Quod metus causâ.* Attamen communis est etiam sententia, hanc Juris subtilitatem non esse di in spiritualibus, in quibus metu gestum jure nulla sunt, præsertim in matrimonio electionibus & votis, ad quorum substantiam non qualiscunque voluntas sufficit, sed omninò libera requiritur; Insuper verò circa matrimonium pulchram rationem assignat Panorm. in *c. cum locum. 4. de Matrim.* nimirum, quòd metus, præterquam cum non significet omninò voluntariam coactionem Christi cum Ecclesiâ (quomodo nimirum matrimonij denotat,) activat etiam bonis matrimonij, ut bonis propter duplicitatem coactus non intendat procreationi, & bona fieri, propter invitatas nuptias conjuges facere debantur in adulterium. Sed ut metus non impedimentum, debet esse justus, & ad eliciendam promissionem incussus.

Dico I. Metum debere esse justum, scilicet in virum constantem cadere ad obedientiam. *4. De his, que vi metus &c. l. 6. ff. Quod metus causâ.* Cujus metus ratio passim in jure enumerantur exemplis, carceris, servitutis, verberum, mortis, &c. *l. 3. & 4. l. qui in carcere. 23. ff. de leg. 1.* cet autem jura loquantur de metu in rebus cadente, nihilominus conditio periculi attendenda erit, ita ut levior metus in rebus minâ, quam viro sufficiat, & idè ex parte mulieris requiritur metus, qui cadat in rebus tantum mulierem, teste Panorm. in *d. cum locum. n. 6.* & notabilem doctrinam ponit Barb. in collect. ad *c. sacris. 8. de re. que vi, &c. vers. pro rescissione.* quod dicatur justus metus, per quem aliquis agit minus malum ad vitandum majus. Deinde de nomine justus metus is intelligitur, qui

contra bonos mores irrogatur, non quem iudex pro sua jurisdictione facit l. 3. §. 1. ff. *Quod metus causa*. Unde sine dubio valet matrimonium, tamen si iudex Ecclesiasticus sponsum per arrestationem, aut Centenas ad contrahendum matrimonium cum sponsa ad sponsam instantiam compellat.

Celebris est Quæstio, an *metus reverentialis sit justus metus*, an valeat matrimonium, si liberi aut subditi propterea contraxerunt, quia ob reverentiam parentum vel dominorum non sunt ausi contradicere? Quod talis metus justus non sit, videtur eveniri posse ex l. *ad invidiam*. 6. C. *De his, qui ut, metusve causa*. l. *fidejussor*. 26. l. *ff. de Pignor. l. si Patre*. 22. ff. *de Rit. nupt.* in quibus locis satis declaratur, quod sola reverentia pro justo metu allegari nequeat. Econtrario a quæ fortiter pugnat. pen. ff. *de Furt.* §. 1. §. *in summa*. 6. ff. *Quarum rerum actio non datur*. Ubi metus & nimia reverentia æquiparantur. In hac quæstione omissis aliorum sententias breviter statuo, quod reverentia superiori debita non indistinctè pro injusto metu allegari possit, aliàs nullus foret locus efficaci contractui inter dominum & subditum, vel in presentia parentum, si præsentione reverentia qualibet cavillatio concederetur, quo sensu accipiendæ erunt leges primitus allegatæ. Sin autem præter reverentiam alia insuper adminicula concurrant, ex quibus colligi possit, aliquem reverentia fuisse invitum, ut inæqualitas contrahentium, periculosa minæ, importuna perlocutiones, & ut verbo dicam, si modesta contradictio nihil juvisset, tunc metus reverentialis etiam pro justo metu habendus erit. Vid. Rota apud Farmac. in *decis. crim.* & *res. decis.* 242. Cov. *de Matrim.* p. 2. §. 3. §. 6. n. 4. Fachin. 2. *Controv.* c. 96. Guttier. *de Matrim.* c. 44. n. 31.

Dico II. Metum debere esse ad eliciendam obligationem, seu promissionem incussum; quare valebit matrimonium, si propter delictum in carcerem coniectus ad favorem iudicis & sui liberationem impetrandam cum ejusdem filia contrahat; vel si puella in periculo latronum vel naufragii constituta alicui ad liberandum promittat matrimonium. Arg. l. *metum*. 9. §. 1. ff. *Quod metus causa*. Illud etiam matrimonium valere probabile est, quod contractum est ab eo, quem Pater in delicto cum filia deprehendit, eique minitatus est mortem vel accusationem, nisi filiam duxerit: nam metus, in quem quis se propria culpa conicit, maxime si in compensationem damni illati exigatur matrimonium, sicut in defloratione *juv. cap. 1. & 2. de Adult.* & *stupro*. non est satis justus ad matrimonium irritandum. Guttier. *de Matrim.* c. 76. n. 49.

Præterea ex nova constitutione Concilii Trid. *sess. 24. de Reform. matrim.* c. 6. inter raptorem & raptam, quamdiu hæc in potestate raptoris manet, matrimonium consistere non potest, ut dicitur infra in Tit. XVI. §. 1. num. 6.

§. VI

De Honestate publica.

SUMMARIÆ.

1. Quid sit publica honestas, & quomodo differat ab honestate.
2. Differentia juris antiqui & hodierni circa honestatem publicam.
3. Hoc impedimentum non manet, sponsalibus mutuo consensu dissolutis.
4. Manet tamen, si solvantur ex qualibet alia causa.
5. Ex matrimonio in forma Tridentini non contracto non oritur hoc impedimentum.
6. Quid si quis cum duabus sororibus successivè contrahat sponsaliter?
7. An & quando hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus conditio nata?
8. An consurgat hoc impedimentum ex matrimonio vel sponsalibus à parentibus pro liberis contracto.

000 003

Publica

Publica honestas est aliqua quasi affinitas, quae per conjunctionem animorum oritur, tam ex sponsalibus de futuro, quam praesenti.

Differt à vera affinitate, quod haec non tantum ex animorum conjunctione, sed corporum & copula carnali proveniat. Estque hujus publicae honestatis seu quasi affinitatis effectus, ut impedimentum dirimens matrimonii constituat, ita quidem, ut non tantum stantibus primis sponsalibus, sed etiam illis dissolutis cum prioris sponsae vel sponsae consanguineis intra certum gradum constitutis matrimonium nec licite, nec valide contrahi possit, c. si quis uxorem. 14. cum seq. caus. 27. q. 2. Rem totam aliquot questionibus expediam.

2. **Q**ueritur I. An circa hoc impedimentum sit aliqua differentia inter jus antiquum & hodiernum?

R. Olim de jure Decretalium ex unanimi DD. opinione hoc impedimentum diremisse matrimonium usque ad quartum gradum inclusive, & fuisse natum etiam ex sponsalibus nullis & invalidis, dummodo non fuissent nulla ex defectu consensus, v. g. si alter sicte tantum vel gravi metu adactus, vel errando in persona consensisset, quo casu deficiente consensu deficiebat etiam vera animorum conjunctio in ordine ad matrimonium, & consequenter etiam publica honestas, quae ex ista conjunctione nascitur, c. unico. h. t. in 6. Hodie vero constituit Trid. sess. 24. de Reformat. matrim. c. 3. ut publicae honestatis impedimentum primum gradum non excedat, & si sponsalia quacunque ratione valida non fuerint, nullum oriatur impedimentum.

Verum quia Conc. in terminis valde generalibus loquitur, & alias appellatione sponsalium non veniat matrimonium, & sponsalia de praesenti, ideo Pius V. in sua

Bulla Ad Romanum declaravit, hanc conditionem Trid. tantum procedere in sponsalibus de futuro, non autem de praesenti, in quibus adhuc antequam pura observari debeat: cum enim sponsalia de praesenti, sive matrimonium ratum publicae Ecclesiae, consummatio autem occulta, & plerumque impedimenta matrimonii culta sint, scandoiosum foret, si quidem etiam uxoris (licet matrimonium res consummatum non sit) consanguinitatem quartum gradum duceret, quae communis hominum opinione affinis censetur. ad d. l. Trid. n. 7.

Queritur II. An, si sponsalia de futuro mutuo consensu dissolvantur, nam impedimentum publicae honestatis?

Affirmative respondet Sanchez, ff. de Matrim. lib. 7. disp. 68. n. 21. Verum in in dubio impedimenta Matrimonii tamquam amplianda, argum. text. in Trid. sess. 24. de Reformat. matrim. c. 2. in fine, ideo quidquid per rationes in terminis hanc partem hic disputari possit, S. Congr. Conc. declaravit, non manere hoc casu publicae honestatem, prout refert Barb. de Offic. p. 3. all. 1. n. 288. Ratio forte haec adducitur potest, quod res quaelibet eo modo dissolvatur, quo modo colligata est, & non naturaliter. 31. ff. de Regulis juris. Sed publica honestas nata & colligata est ex mutuo partium consensu, ergo mutuo eorum consensu iterum dissolvi poterit, &c.

Queritur III. An idem sit, si propter aliam notabilem supervenientem, v. g. infirmitatem, inopiam, fornicationem, &c. videntur sponsalia?

R. Sponsalibus hoc modo dissolutis non nec publicam honestatem: nam publica honestas est impedimentum perpetuum, etiam durat dissolutis sponsalibus, & sponsalia aliquando fuerunt valida, sed non

sponsalia ex supposito fuerint valida, & tantum ex post facto dissensu unius dissoluta, et supervenientem mutationem, ergo &c. *in Decis.* in dissolutione ob fornicationem intervenit dissensus utriusque: nam fornicans fingendo fidem censetur dissentire, & pars altera resiliendo à sponsalibus.

8. Dissensum ex parte fornicantis esse tantum præsumptum seu interpretativum: potest enim contingere, ut retinuerit affectionem erga sponsam lapsus humana fragilitate. Si verò ponantur sponsalia his casibus, et propter verò mutuo dissensu dissoluta, idem quod in priori quaest. dicendum erit.

Quæritur IV. An ex matrimonio, quod non est contractum coram parochio proprio, & testibus juxta formam Trid. oriatur publica honestas? Pro affirmativa facit, quod nam hodie stante declaratione Pij V. publica honestas oriatur ex matrimonio qualicumque nullo, dummodo non sit nullitas ex defectu consensus.

Nihilominus negativa sententia mihi videtur valde probabilis, quam etiam docet Sanchez. *de Matrim. lib. 7. disput. 70. n. 17.* quod quod talis contractus ex defectu forme substantialis non habeat formam aut figuram matrimonij, sicuti si propter aliud impedimentum matrimonium nullum esset, oriatur verò publica honestas ex conjunctione animorum non qualicumque, sed illa, quæ sit in forma matrimonij vel sponsalium. Si tamen admittatur matrimonium clandestinum valere in vim sponsalium de futuro, tunc etiam concedendum erit, ex tali matrimonio tanquam ex sponsalibus usque ad primum gradum nasci impedimentum.

Quæritur V. Quid si aliquis cum duabus sororibus successivè contrahat sponsalia, quantum in uxorem teneatur habere? Videtur, quod neutram: non primam, quia ex secundis sponsalibus licet invalidis, si de

præsenti sint, nascitur impedimentum publicæ honestatis respectu cujusvis sororis, adeoque etiam respectu ejus, cum qua prius contraxit: nec etiam secundam, quia & respectu hujus ex contractu priorum sponsalium ortum est publicæ honestatis impedimentum.

9. In dicto casu illam esse retinendam, cum qua primitus contractus initus est, secunda verò sponsalia cum altera, quantumvis de præsentia fuerint, propter impedimentum publicæ honestatis invalida esse. Atque illud hic notandum, quod impedimentum publicæ honestatis non operetur retrorsum, ut vulgò DD. loquuntur, id est, quod secundis sponsalibus de præsentia etiam invalidis oriatur quidem impedimentum respectu aliorum consanguineorum, non tamen in præjudicium illius, cum quo prius sponsalia contracta sunt, per text. expressum *in c. unico. l. 1. in 6.* Aliud autè dicendum, si quis cum duabus sororibus successivè contraheret sponsalia, & secundam etiam carnaliter cognosceret: tunc enim neutram habere posset; non primam, quia ex copula nata fuisset vera affinitas, quæ etiam dirimit sponsalia præcedentia. *c. ex litteris, 8. De eo, qui cognovit.* Neque etiam secundam, propter impedimentum publicæ honestatis ex primis sponsalibus ortum.

Quæritur VI. An & qualiter ex sponsalibus conditionatis oriatur publica honestas?

10. Ex sponsalibus sub conditione contractis, v. gr. si mille in dotem dederis, si parentes consenserint, &c. regulariter pendente conditione non oriatur publicam honestatem; proinde, si sponsa ante eventum conditionis moriatur, soror vel alia ex consanguineis licite & valide in uxorem duci poterit. *d. c. unico. l. 1. in 6.* Imò si quis juxta casum in priori quaestione positum cum dua-

duabus sororibus successivè contraxerit, cum prima de futuro, & sub conditione, cum altera de presenti & purè, quamvis hoc licite & sine peccato non fecerit, cum debuisset eventum conditionis expectare, nihilominus hanc secundam retinere tenebitur: quia cum ex primis sponsalibus conditionatis orta non fuerit publica honestas respectu alterius sororis, ideo sponsalia de presenti seu matrimonium cum ea contractum fuit validum, & dissolvit priora sponsalia de futuro, c. sicut. 2. 2. b. tit.

Notanter autem dico: pendente conditione non oriri impedimentum publicæ honestatis; nam si apposita conditio jam extiterit, & v. g. parentes consenserint, mille in dotem numerati fuerint, sponsalia erunt purificata, & perinde censebuntur, ac si nullam ab initio habuissent conditionem. Præterea, si conditio etiam sit præsentis, vel præteriti temporis, ut si sis nobilis, si sis artifex, &c. tunc quia talis conditio statim ab initio non suspendit ipsam obligationem, sed jam tunc vel subest, vel non subest, & ita contracta sponsalia sunt valida vel invalida, ita etiam statim ab initio oritur vel non oritur publica honestas. Unde quamvis fortasse sponsa moriatur, antequam de conditione apposita constet, an sit nobilis, si tamen revera fuerit, ejus soror validè in uxorem duci non poterit, nec attenditur, quod primum ex post facto illa conditio declarata fuerit.

8 *Queritur VII.* An oriatur impedimentum publicæ honestatis, si parentes vel alij nomine liberorum contrahant sponsalia?

R. Hujus quæstionis decisionem pendere ab ea, an & quando talia sponsalia, quæ parentes pro liberis contrahunt, valida sint, vel non? de qua *lib.*

seq. §. 2.

TITULUS II. De Desponsatione Impuberum.

§. I.

De Ætate requisita ad Sponsalia Matrimonium.

SUMMARI.

1. *Alia ætas ad contrahenda sponsalia, ac matrimonium requiritur.*
2. *Quæ ætas requiratur ad sponsalia?*
3. *Pubertas quando incipiat?*
4. *Quomodo & quando sponsalia impuberum solvantur?*
5. *Ex sponsalibus impuberum nascitur impedimentum publicæ honestatis.*
6. *Sola taciturnitas venientium ad pubertatem sufficit eorum priora sponsalia.*
7. *Nisi fuerint ante annos discretionis contracta, requiruntur nodus consensus.*
8. *Quæ ætas requiratur ad contrahendum matrimonium?*
9. *Valet matrimonium ex gratia contractum ante pubertatem dissolvitur contractum.*
10. *Matrimonium inter impuberes contractum alicuius leat saltem in Suis sponsalium?*

Aliam ætatem in sponsalibus, ac in matrimonio requiri palmè est, quæ in sponsalibus tantum usus rationis, in matrimonio autem habilitas ad generandum consideratur.

Licet verò Jurisconsultus in *l. 1. §. 1. de Sponsalibus.* dicat in sponsalibus nullam certam ætatem definitam esse, nihilominus hac in parte, sicut univèrsim in materia matrimoniali standum est juri Canonico, quod tam in masculis, quam feminis 7. annorum ætas constituit, ut ante hanc 7. annorum ætatem sponsalia validè contrahi minime possunt, nam ante hoc tempus homines non præsumuntur capaces usus rationis ac discretæ, ut satis intelligere possint, quid agatur, c. 1. §. 1. de Sponsalibus.